

- Бацевич 2004 – Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. – Київ, 2004. – 342 с.
- Гіршман, 1991 – Гіршман М. М. Литературное произведение: теория и практика анализа: учебное пособие. – Москва, 1991. – 160 с.
- Дорофеев, 2003 – Дорофеев Ю. В. Текст как функциональная система (На материале стихотворения А. Макаревича “Разговор в поезде”) // Гуманитарные науки. – 2003. – С. 158-162.
- Ковбасенко, 1994 – Ковбасенко Ю. И. Устоит ли Земля без праведников? // Відродження. – 1994. – № 2. – С. 30-32.
- Ковбасенко, 1995 – Ковбасенко Ю. И. Филологический анализ художественного текста // Відродження. – 1995. – № 10. – С. 55-61.
- Рудяков, 1993 – Рудяков Н. А. Поэтика, стилистика художественного произведения. – Симферополь, 1993. – 120 с.

Людмила Панчук

ДУХОВНА КАРТИНА СВІТУ В РОМАНІ “Я, БОГДАН” ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО

П. Загребельний – письменник універсальний, монументаліст. Найпопулярнішим є його романний епос, в якому прозаїку вдалося “прорватися” крізь нормативність тоталітарного часу і вразити читача своєю неординарністю. Чи не тому поява багатьох творів митця супроводжувалась пристрасними дискусіями читачів, літературних критиків?

Перший історичний роман – “Диво” – започаткував низку творів про Київську Русь та інші періоди української історії: “Первоміст”, “Смерть у Києві”, “Євпраксія”, “Роксолана”, “Я, Богдан”. Письменник, звертаючись до давнини, змальовує події крізь призму повнокровних людських характерів, позначених психологічною глибиною і живописною рельєфністю. Так, давнина для нас – і дорога реліквія, і неоціненний досвід множини людських поколінь, вона – це яскраві духовні взірці, це мірило суті добра і зла, це – несподівані відповіді на заплутані проблеми сучасності. П. Загребельному притаманна закоха-

ність в історію та відчуття її трагічності; відчай і печаль, відтворені експресивно і художньо, дають право називати їх митцями.

“Письменник незвичайної працездатності як у житті, так і літературі (а це в нього нероздільне, органічно єдине), – зазначає В. Біленко, – гостро виступає проти всілякої сірятини і нездатності, проти ледарства і підступності, проти брехні і пристосуванств [Біленко 1980: 8]”. Вільність і розкутість дає можливість письменнику творити своїм оригінальним методом, який сповнений ексцентрики, мозаїчності, екстенсивності художніх мотивувань.

Звернемо увагу до роману “Я, Богдан” – непересічного явища в сучасній українській літературі. Письменник художньо охоплює дві сфери – історію і психологію, дві засади – народне й особистісне, поєднує у своїх роздумах людину – творця з виром його неповторного, індивідуального світу, що найявіше проглядається у другій назві роману “Сповідь у славі”. Митець творить художній світ за законами своїх уявлень, що виникають з інтуїтивних осяянь та знання істин часу. І коли вони збігаються з історичним досвідом народу – твір входить у духовні набутки людства.

Якщо попередники П. Загребельного відтворювали свої доміанти у зображенні визвольної війни, а саме: Н. Рибак – політичну історію, П. Панч – аналіз соціальних процесів і героїку битв, І. Ле – життєпис гетьмана і хід народної боротьби, – то автор роману видивився, вималював збурену душу гетьмана Богдана, його думи-муки, думи-мрії, думи-осіяння, думи-бентеги, думи-спонуки. Кризь перелого часу з XVII століття і нині віддзвонюють вічні проблеми: народ і особа, влада і свобода, розум і гідність, єдність і рівність (“Я, Богдан”), які сьогодні жовтогарячим, помаранчевим цвітом виборювались на Майдані Незалежності і побороли нездарність влади.

Тріумф Загребельного виявився в майстерному оволодінні історичним матеріалом, збагнувши який зором художника, дав можливість осягнути духовну суть народу і його керманича.

Для нього голос Богдана – це голос сумління народу, це його біль і мука, стогін і вічна спонука, що вела гетьмана усе життя. Автор малює духовну картину світу словом, занурюється в океан мови, відчуває солодкість думки рідної мови. Ворогам завжди було мало завойовницького хліба і сала, вони зазіхали на сорочку духу – слово, але дарма. Україна, нарешті, на межі століть 20 і 21 повстала і відстояла свою причетність до істини бути народом.

Віталій Дончик відзначає: “... (і тут романіст виступає у повній злагоді з уявленнями про дух доби й обдаровання Богдана) залишається той факт, що гетьман творив не тільки державу та універсали, а й слово. Многоликість духу талановитого молодого народу наче зосередилась в одній особі, ім'я якої Богдан” [Дончик 1984: 189-190].

Запропонована автором художня версія пристрасного Богдана, сповнена полум'ям кохання і позбавлена детективно-мелодраматичної фабули. Не всі літературні критики погоджувалися із трактуванням художнього образу Богдана і позицією самого автора, не в шанобі була Матрегна (Мотрона). Історики ще раз і ще раз піддають критиці деякі неточності та недоречності роману. Володимир Сергійчук у статті “Я, Богдан” з точки зору історика” заявляє про багатоплановість полотна та про видатну історичну постать Б. Хмельницького: “Павлу Загребельному, треба прямо сказати, не вдалося цього досягти. Навпаки, він збіднив, применшив і принизив образ видатного діяча, славного сина нашого народу... А що вже насичений роман любовними сценами, в яких гіпертрофовано інтимні почуття гетьмана, яким бракує такту, смаку і навіть здорового глузду, – не перерахувати всіх сторінок” [Сергійчук 1987: 14]. Кандидат історичних наук В. Сергійчук піддає жорстокій критиці усі події, здійснює своєрідний історичний зріз. Він пояснює: “Я – історик. І як науковцю мені належить триматися чимдалі від емоцій, поближче до фактів [Сергійчук 1987: 116]”.

Читач, із притаманною більшістю художньою уявою, має право оцінювати вимислене, домислене чи вигадане П. Загребельним, бо тільки митцям-історикам належить не відтворювати, а вгадувати і зображувати духовні й душевні пориви своїх дійових осіб. А відповідь історикам можна зробити таку: *роман – художньо-переконливий, а тому силою емоцій та високим духом набагато сильніший за будь-які най-правдивіші факти*. Ми чомусь віримо, як в істину, в надзвичайну силу Голоти, Байди, не піддаючи сумніву, не вдаючись до правдошукацтва істини. Чому ж тоді закрадаються сумніви стосовно правдивості, яку висловив П. Загребельний. Богдан – це наша суть, це вияв високого духу, це наша пам'ять, це Україна на перехресті духовного вибору: хто ми і чії ми діти.

П. Загребельний застерігав від однозначності тлумачення роману, бо він – не історія. Письменник – не творець історії, він лише художньо відтворює психологію людей минувшини. Особисте гетьмана тісно пов'язане із національною історією: “Я живу в оповіді, я веду лік часові не роками власними, а тими подіями, якими значаться тяжкі випробування, крізь які мав пройти не тільки я сам, не тільки мій народ, а головна думка життя мого власного і мого народу... Я вмер чи ні – хіба це важить? Але минуле не вмерло і не вмирало ніколи. Воно ще й не минуло, воно триває далі у всьому, передовсім у часі, бо з часу не дано вийти ніколи й нічому [Загребельний 2001: 12]”.

Роман “Я, Богдан” – художнє осмислення в українській літературі особистості Б. Хмельницького. Новий вимір національного характеру, творення образу народу постає як один із його об'єктивних художніх наслідків. В особистості Богдана “вміщується” історія, в героєві-народ. Змістова, художня складність, поліфонічність, психологічне наповнення, характери й проблеми, що сповнюють роман, чутливо вловлені П. Загребельним і відтворюють духовну картину світу, вічність народу на своїй землі.

БІБЛІОГРАФІЯ

- Біленко 1980 – Біленко В. Багатогранність таланту (штрихи до портрету П. Загребельного) // Українська мова і література в школі. – 1980. – № 5. – С. 8.
- Дончик 1984 – Дончик В. Істина-особистість: Проза Павла Загребельного. Літературно-критичний нарис. – К.: Рад. письменник, 1984. – 248 с.
- Загребельний 2001 – Загребельний П. Я. Богдан (Сповідь у славі): Роман. – Харків, 2001. – 654 с.
- Сергійчук 1987 – Сергійчук В. “Я, Богдан” з точки зору історика: [Про роман П. Загребельного “Я, Богдан”] // Дніпро. – 1987. – № 10. – С. 110-119.

Валерія Пустовіт

ДУХОВНІСТЬ АВТОРА В ЕПІСТОЛЯРІЇ МИХАЙЛА МАКСИМОВИЧА

Історія мемуаристики нараховує кілька тисячоліть, але незважаючи на це, ця галузь літератури ще вивчена недостатньо. Аналіз письменницької мемуаристики ХІХ ст. дає поштовх до осмислення розвитку цього родо-жанрового утворення в наступні епохи. Розв’язання проблем історії, літератури й культури, які містяться в аналізованих жанрах мемуаристики, є актуальним і необхідним у наш час. Наше завдання – якомога точніше визначити національні питання, порушені митцями ХІХ ст., спираючись на їх творчий доробок та аналіз громадської діяльності, належним чином розв’язати їх.

Слушно зазначає В. Кузьменко: “...письменницький епістолярій – не лише документальне біографічне джерело першорядної ваги, а й ключ до розуміння ідейно-художніх пошуків письменників і ширше – духовних запитів епохи” [Кузьменко 1999: 60].

Знаковим є видання у 2004 р. листів Михайла Максимовича. У передмові “Життєпис мовою листів” В. Короткий зазначає: “Нерідко буває, що явище, визнане однією епохою, в інші ігнорується. Так трапилося з епістолярією взагалі, і листами Михайла Максимовича зокрема” [Максимович 2004: 6]. Дово-